

# ДОХОДИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

**Осадчук Світлана Вікторівна**

*кандидат наук з державного управління, доцент,*

*доцент кафедри обліку і фінансів*

*Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

*(м. Одеса, Україна)*

Надходження державного бюджету країни є основою доходів держави. В умовах воєнного стану доходи державного бюджету зазнали значних змін. Законом України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» [1] було затверджено держбюджет за доходами у сумі 1323,9 млрд грн, Протягом 2022 року до головного фінансового документу країни чотирнадцять разів вносились зміни. З урахуванням схвалених протягом 2022 року змін показники доходів державного бюджету становили 1553 млрд грн.

Фактично до Державного бюджету України в 2022 році було акумульовано доходів на суму 1787,7 млрд грн, що на 490,8 млрд грн, або на 37,8 відсотка більше, ніж у 2021 році. Проте в 2022 р. змінилась структура доходів державного бюджету. Якщо в попередні роки частка податкових надходжень сягала близько 80 %, зокрема, в 2021 р. – 85 %, то в 2022 році вона зменшилась до 53 %.

Розглянемо структуру податкових надходжень державного бюджету, базуючись на статистичних даних Міністерства фінансів України [2].

Податкові надходження державного бюджету в 2022 році порівняно з попереднім роком скоротились на 157,2 млрд грн, або на 14 %.

Податок на прибуток. Надходження в 2022 році склали 117 млрд грн (скорочення в порівнянні з 2021 роком на 30,8 млрд грн, або на 20,8 %). Це насамперед зумовлено зниженням ділової активності суб'єктів підприємництва, падінням економіки, руйнацією багатьох підприємств.

Бюджетоформуючим податком державного бюджету довгі роки залишається податок на додану вартість. Частка ПДВ в податкових надходженнях державного бюджету сягає близько 50 %,

що підтверджує вагомість ролі зазначеного податку. В 2022 році надходження ПДВ порівняно з довоєнним 2021 роком зменшились на 69,5 млрд грн, або на 13 % і склали 467 млрд грн. ПДВ з ввезених на митну територію України товарів скоротився на 127, 6 млрд грн, або на 34,5 %. Причинами такого різкого зниження є зменшення, а подекуди і зупинка зовнішньоекономічних операцій, зокрема, повна зупинка авіаперевезень та блокування роботи морських портів. За даними Держкомстату падіння обсягів імпорту та експорту товарів становило відповідно 24,1 та 35,1 відсотка порівняно з 2021 роком. Що стосується ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг), то зниження надходжень відбулось на 5 %. У 2022 році суттєво, майже вдвічі, скоротилось відшкодування ПДВ з бюджету. Так, якщо в 2021 році було відшкодовано ПДВ в сумі 159,7 млрд грн, то в 2022 році сума відшкодованого ПДВ становила 84,6 млрд грн. У 2022 році мало місце тимчасове призупинення роботи системи автоматичного відшкодування ПДВ. Також відбулись зміни в структурі надходжень ПДВ. Так, якщо в попередні роки в структурі надходжень ПДВ переважав саме ПДВ з ввезених на митну територію України товарів (частка в повному обсязі надходжень становила 70 % і більше (в 2018 р. – 79 %, в 2021 р. – 71 %)), то в 2022 співвідношення між «імпортним» і «вітчизняним» ПДВ становило 54 % на 46 %. Вищезазначене свідчить, що в 2022 році відбулись суттєві зміни у обсягах надходжень та у структурі ПДВ.

Акцизний податок. Важливе місце в надходженнях державного бюджету традиційно займає акцизний податок. Частка його в податкових надходженнях держбюджету в попередніх роках знаходилась на рівні 15 %, в 2022 році знизилась до 11 %. Надходження акцизного податку в 2022 році становили 102,4 млрд грн, що на 60,1 млрд грн, або на 47 % нижче проти рівня 2021 року. Суттєво вплинули на зменшення загальних надходжень податку скорочення акцизного податку з ввезених на митну територію України підакцизних товарів на 48 % порівняно з попереднім роком. На зменшення надходжень вплинули падіння обсягів імпорту; тимчасове звільнення у квітні–червні минулого року від оподаткування товарів, що ввозились на митну територію України платниками єдиного податку, транспортних засобів, що ввозились громадянами. Для підтримки бізнесу під час війни, було передбачено

нульову ставку акцизу на бензин, дизельне паливо та скраплений газ, що в свою чергу також вплинуло на надходження податку. Суттєво скоротились надходження до бюджету загальнодержавного податку – ввізного мита на 37 % порівняно з аналогічним періодом минулого року, що також пов'язано із скороченням зовнішньоекономічних операцій суб'єктів підприємницької діяльності.

Податок на доходи фізичних осіб, що зараховується до державного бюджету, продовжує відігравати суттєву роль у формуванні його доходів. Частка податку в загальному обсязі податкових надходжень держбюджету підвищилась в 2022 році до 16 % (в 2021 році 12 %) і становила 148,4 млрд грн, що на 10,8 млрд грн, або на 7,8 % більше проти попереднього року. Позитивно вплинуло на зростання ПДФО збільшення грошового забезпечення військовослужбовців.

Зросли надходження по рентній платі за користування надрами загальнодержавного значення на 7,2 % і склали 81 млрд грн. На збільшення надходжень по рентній платі вплинули: запровадження диференційованих розмірів ставок; тимчасове визначення податкових зобов'язань виходячи із реалізованих обсягів газу природного, а не видобутих; зміна підходу до визначення фактичної ціни реалізації природного газу для розрахунку податкових зобов'язань.

Вищезазначене свідчить, що податкові надходження державного бюджету в 2022 році зазнали значних змін, скоротилися на 157,2 млрд грн, або на 14,3 %. Змінилась також структура податкових надходжень, насамперед зменшилась частка податкових надходжень від зовнішньоекономічних операцій.

У структурі доходів державного бюджету також відбулись значні зміни. Так, якщо в попередні роки частка податкових надходжень в загальних доходах держбюджету перевищувала 80 % (2021 рік 85 %), то в 2022 році частка податкових надходжень скоротилась до 53 %. Натомість зросли неподаткові надходження в порівнянні з 2021 роком на 171,5 млрд грн, або на 198 %, що насамперед обумовлено збільшенням власних надходжень бюджетних установ за рахунок отриманої благодійної та гуманітарної допомоги. Кошти, що перераховуються Національним банком України відповідно до Закону України «Про Національний банк України», склали в 2022 році 18,8 млрд грн, що на 24 % менше проти надходжень попереднього року.

Особливістю формування доходів державного бюджету є те, що у 2022 році значна частина доходів бюджету була сформована за рахунок офіційних трансфертів, отриманих від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій та донорських установ. Так, 481,1 млрд грн із загальної суми доходів становили гранти від міжнародних партнерів (МФО, Європейського Союзу та окремих країн), які надійшли до бюджету після початку повномасштабної війни (26,9 % від усіх доходів державного бюджету за рік).

На сьогодні немає жодної галузі економіки нашої країни, яка б не зазнала втрат від російської агресії як прямих, так і опосередкованих, що, в свою чергу, має наслідком скорочення доходів бюджету, насамперед податкових. Нагальним є проведення економічної політики, яка сприятиме відновленню фіскальної стійкості, посиленню фінансової спроможності суб'єктів підприємницької діяльності, що в свою чергу, сприятиме зростанню доходів держави.

#### *Список використаної літератури*

1. Про Державний бюджет України на 2022 рік : Закон України від 2 грудня 2021 року № 1928-IX: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text>
2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/state-budget>